

УДК 34.03

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.6>

ПРИНЦИПИ СУДОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ СУДОВО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Калараш Р.А.,
аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0005-8722-5273

Калараш Р.А. Принципи судової політики в системі судово-правових відносин

Судова політика відіграє критичну роль у формуванні та розвитку судової системи в сучасному суспільстві. Вона становить стратегічну основу, на основі якої приймаються рішення щодо організації судової системи, встановлення пріоритетів у її роботі, реформування процедур та забезпечення правової захищеності громадян. Судова політика охоплює широкий спектр аспектів, від розроблення законодавства до реалізації правосуддя на практиці. У цьому контексті важливо розглянути принципи судової політики, на яких базується судочинство, та визначає їхню роль у формуванні судової системи України.

В сучасних умовах, коли Україна стоїть перед завданням реформування правової системи та забезпечення правової державності, а також з урахуванням наростаючих викликів і потреб суспільства, розуміння принципів судової політики стає першочерговим завданням для забезпечення справедливості, правового порядку та гармонії в суспільстві. Аналіз принципів судової політики сприятиме ефективному функціонуванню судової системи, забезпеченню незалежності та об'єктивності судів, а також захисту прав та свобод громадян. Таке дослідження не лише сприятиме подальшому вдосконаленню судової системи, але й допоможе забезпечити відповідність її діяльності міжнародним стандартам та вимогам.

Актуальність обраної теми для наукового дослідження виявляється у необхідності системного аналізу принципів судової політики як явища та інструменту, за допомогою якого повинна функціонувати та еволюціонувати судова система України.

Дана стаття є однією з перших спроб комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів принципів судової політики та визначення їх ролі в судово-правових відносинах.

У статті досліджено окремі аспекти систематизації принципів судової політики як основи функціонування судової системи. Розкрито теоретичні засади, зміст і природа цих принципів щодо їх впливу на діяльність судових органів. Проаналізовано нормативно-правове закріплення принципів судової політики в національному законодавстві та міжнародних документах. Зауважено важливість впливу принципів судової політики на формування судової системи України та визначено основні тенденції їх застосування в контексті сучасних викликів.

Ключові слова: принципи судової політики, судова система, правосуддя, судова влад.

Kalarash R.A. Principles of judicial policy in the system of judicial and legal relations

Judicial policy plays a critical role in the formation and development of the judicial system in modern society. It provides a strategic framework on which decisions are made on the organisation of the judicial system, setting priorities in its work, reforming procedures and ensuring legal protection of citizens. The judicial policy covers a wide range of aspects, from the development of legislation to the administration of justice in practice. In this context, it is important to consider the principles of judicial policy that underpin the judiciary and determine their role in shaping the judicial system of Ukraine.

In today's context, when Ukraine is facing the task of reforming its legal system and ensuring the rule of law, as well as taking into account the growing challenges and needs of society, understanding the principles of judicial policy becomes a priority task to ensure justice, legal order and harmony in society. The analysis of judicial policy principles will contribute to the effective functioning of the judicial system, ensure the independence and objectivity of the courts, and protect the rights and freedoms of

citizens. Such a study will not only contribute to further improvement of the judicial system, but will also help to ensure that its activities comply with international standards and requirements.

The relevance of the chosen topic for scientific research is manifested in the need for a systematic analysis of the principles of judicial policy as a phenomenon and instrument by which the judicial system of Ukraine should function and evolve.

This article is one of the first attempts to make a comprehensive study of the theoretical and practical aspects of the principles of judicial policy and to determine their role in judicial and legal relations.

The article examines certain aspects of systematisation of judicial policy principles as the basis for the functioning of the judicial system. The author reveals the theoretical foundations, content and nature of these principles in terms of their impact on the activities of judicial bodies. The author analyses the regulatory and legal framework of the judicial policy principles in national legislation and international documents. The author emphasises the importance of the judicial policy principles' influence on the formation of the judicial system of Ukraine and identifies the main trends in their application in the context of modern challenges.

Key words: principles of judicial policy, judicial system, justice, judiciary.

Постановка проблеми. Судова політика відіграє критичну роль у формуванні судової системи в сучасному суспільстві. Вона становить стратегічну основу, на основі якої приймаються рішення щодо організації судової системи, встановлення її пріоритетів, реформування судових процедур та забезпечення правової захищеності громадян. Судова політика охоплює широкий спектр питань, від розроблення законодавства до реалізації правосуддя на практиці. У цьому контексті важливо проаналізувати принципи судової політики та визначити їх роль у розвитку судової системи України.

У сучасних умовах, коли Україна стоїть перед завданням реформування правової системи, а також з урахуванням наростаючих викликів і потреб суспільства, розуміння принципів судової політики стає першочерговим завданням щодо забезпечення справедливості, правопорядку та гармонії в суспільстві. Аналіз принципів судової політики сприятиме ефективній роботі судової системи, забезпеченню незалежності та об'єктивності судів, у тому числі захисту прав та свобод людини. Таке дослідження сприятиме не лише подальшому вдосконаленню судової системи, але й допоможе забезпечити відповідність її діяльності міжнародним стандартам та вимогам.

Отже, актуальність обраної теми для наукового дослідження виявляється у необхідності системного аналізу принципів судової політики як явища та інструменту, за допомогою якого повинна функціонувати та еволюціонувати судова система України.

Стан опрацювання. Теоретичним підґрунтям наукової розробки даної проблематики стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних представників юриспруденції, системний аналіз яких дозволив синтезувати характерні риси судової політики та визначити її принципи.

Науковою основою для розробки обраної теми стали фундаментальні дослідження таких науковців як О.В. Білоскурська О.В., Дж. Волдрон, О.Н. Владиків, Р.Б. Гісберт, В.В. Городовенко, К.О. Дмитрієнко, Р.І. Кауфман, О. Михайленко, Л.М. Ніколаєнко, Н.В. Охотницька, Т.С. Подорожна, П.М. Рабінович, Д.Л. Род, Н.Ю. Сакара, О.В. Царик, Ю. Цвіркун тощо.

Водночас, незважаючи на це, в Україні не існує комплексних теоретико-правових досліджень з проблематики, які б охоплювали весь спектр питань, пов'язаних з впровадженням судової політики. Такий підхід до аналізу допоможе у визначенні та систематизації принципів судової політики.

Метою статті є спроба сформулювати та систематизувати принципи судової політики України.

Виклад основного матеріалу. У сучасному науковому дискурсі існує переконання у тому, що глобалізація, технологічний розвиток та зміни у соціально-політичному оточенні становлять основні фактори, що визначають контекст формування та впровадження судової політики. Ця нова реальність вимагає уведення новаторських підходів у процес формулювання та систематизації принципів судової політики в Україні.

До числа принципів судової політики слід віднести: *незалежності судової системи* (забезпечення незалежності судової влади в Україні від впливу з інших гілок влади); *верховенства права* (втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність держави ідеї соціальної справедливості, свободи, рівності тощо); *справедливого правосуддя та рівності доступу до нього* (гарантування справедливого правосуддя та однакового доступу до правосуддя для всіх громадян); *захисту прав і свобод людини* (гарантування захисту основних прав і свобод громадян у рамках правосуддя);

професіоналізму і компетентності (забезпечення високого рівня кваліфікації та компетентності суддів); *інтеграційності* (адаптація судової системи в аспекті реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави).

Незалежність судової системи як принцип судової політики забезпечує відокремлення суддівської влади від інших гілок влади, що гарантує об'єктивність та незалежність судового процесу.

Питання незалежності судової влади в Україні завжди було в центрі уваги вітчизняних юристів, які досліджували правову природу та принципи функціонування судової влади, судову систему та роботу суду, а також гарантії незалежності суддів.

Інституційна незалежність судової влади імпліцитно втілена на рівні тексту Конституції України у вигляді, зокрема, здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (ч. 1 ст. 6); визнання та дії в Україні принципу верховенства права, принципу верховенства Конституції України (ч. 1, 2 ст. 8); гарантування права кожному на судовий захист (ч. 1, 2 ст. 55); здійснення правосуддя виключно судами та поширення їхньої юрисдикції на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення (ч. 1, 3 ст. 124); заборони впливу на суддю у будь-який спосіб та притягнення його до відповідальності за ухвалене ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку, безстроковості перебування судді на посаді та вичерпного переліку конституційних підстав для звільнення судді з посади й припинення його повноважень (ч. 2, 4, 5, 6 ст. 126); здійснення правосуддя незалежним суддею, який керується верховенством права (ч. 1 ст. 129). Також зі ст.ст. 128, 129, 130, 130¹, 131 Основного Закону України вбачається, що інституційна незалежність судової влади гарантується визначеними на конституційному рівні незалежною процедурою призначення судді на посаду, обов'язковістю судового рішення, забезпеченням належного матеріального утримання суддів та фінансуванням судової системи, незалежними механізмами добору суддів та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, самостійністю суддівського самоврядування та врядування [1].

Термін «інституційна незалежність» не міститься в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» 2016, однак така незалежність мається на увазі у положеннях ч. 1 ст. 1, за якими «судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом» [2].

Інституційна незалежність судової влади гарантована ст. 1 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених Генеральною Асамблеєю ООН у 1985 р., за якою усі державні та інші установи зобов'язані поважати незалежність судових органів і дотримуватися її [3].

У Висновку Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів від 01.01.2001 р. № 1 (2001) [4], на основі насамперед Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо незалежності, ефективності та ролі суддів від 13.10.1994 р. № (94) 122 [5], розкриваються питання необхідності незалежності судової влади від інших гілок влади та сторін спору, так і суспільства загалом. Забезпечення незалежності судової влади пов'язано з гарантуванням такої незалежності національними стандартами на найвищому рівні, призначенням та просуванням суддів по службі поза політичними міркуваннями, за рішенням незалежного органу та на підставі «об'єктивних критеріїв», наявністю належних механізмів притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, дотриманням незмінюваності суддів, яка має бути чітко визначеною складовою їхньої незалежності та закріплюватися на найвищому рівні національного законодавства, а також належною оплатою праці суддів, що має встановлюватися законом і не може бути зменшена [4].

Означені аспекти інституційної незалежності судової влади відтворені у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17.11.2010 р. CM/Res (2010) 12, в якій зазначено, що незалежність суддів гарантується незалежністю судової влади загалом; це є істотним проявом принципу верховенства права (п. 4). У документі наголошується на необхідності гарантування зовнішньої та внутрішньої незалежності судової влади. Зокрема, забезпечення її зовнішньої незалежності пов'язано із життям необхідних заходів для забезпечення поваги, захисту і сприяння незалежності та неупередженості суддів (п. 13), а також із неможливістю будь-якого перегляду судових рішень поза межами апеляційних процедур, скасування таких рішень та їх критики органами законодавчої та виконавчої влади (п.п. 16, 17, 18) [6].

Згадані міжнародні документи засвідчують, що інституційна незалежність судової влади природно пов'язана з потребою забезпечення незалежності й недоторканності кожного окремого

судді. Із Бангалорських принципів поведінки суддів 2006 р. [7] вбачається, що у демократичному суспільстві ключовою цінністю є незалежність суддів, яка є обов'язковою передумовою верховенства права й основою гарантією справедливого судового розгляду.

Інституційна незалежність судової влади є необхідною умовою дотримання вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [8] в аспекті забезпечення права на справедливий суд. Підтвердженням цього є практика Європейського суду з прав людини [9, с. 84-85].

Отже, інституційна незалежність судової влади є складним та багатограним явищем, оскільки передбачає недопущення будь-якого неправомірного впливу на судову систему, повну автономію суддівської влади від інших гілок влади, а також забезпечення незалежності суддів у всіх сферах їх діяльності (функціональній, організаційній, фінансовій). Підтримка судовою політикою інституційної незалежності судової влади є важливою передумовою для реалізації принципів поділу влади, верховенства права та права на справедливий суд, і вказує на її універсальний характер у конституційно-правовому вимірі [10, с. 671–701; 11, с. 591–620].

Верховенство права як принцип судової політики забезпечує пріоритет права в державі, втілення конституційних прав і свобод громадян, надання ефективного захисту в разі їх порушення.

Принцип верховенства права сформований під впливом глобалізаційних, міжнародних та європейських інтеграційних процесів, що за своїм змістом становить поєднання низки критеріїв (вимог), які хоча й різняться за своєю формою нормативно-правового опосередкування в національному законодавстві, але покликані забезпечувати пріоритет прав і свобод, законних інтересів людини й громадянина в суспільстві [12, с. 83].

Європейська Комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) у доповіді «Про верховенство права» 2011 р. зазначила, що зміст принципу верховенства права складається декількох елементів, які повинні розглядатися в сукупності: 1) існування основних правил та цінностей, що поділяють люди, які погоджуються їх дотримуватися; 2) держава повинна керуватися законом; 3) тлумачать закон незалежні та неупереджені судді; 4) той, хто застосовує закон, діє згідно з ним без дискримінації; 5) закон є прозорим та доступним для всіх; 6) застосування закону є ефективним та вчасним; 7) закон захищає права людини; 8) закон може бути змінений лише відповідно до встановленої процедури, яка є прозорою, відповідальною та демократичною [13].

Особливої актуальності для застосування набуває прецедентна практика Європейського суду з прав людини. Саме в рішеннях цього суду, який діє на підставі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [8], міститься тлумачення принципу верховенства права. У конвенції зазначено, що принцип верховенства права об'єднує країни-учасниці Ради Європи та є одним з основоположних принципів функціонування держав. Європейський суд з прав людини до елементи, які розкривають зміст принципу верховенства права відносить якість закону, доступ до суду, захист від свавілля тощо.

Щодо українського законодавства, то принцип верховенства права закріплено в ч. 1 ст. 8 Конституції України [1], але до моменту проведення реформування законодавства, у тому числі процесуального, він практично не використовувався судами під час розгляду справ.

Конституційний Суд України в рішенні № 15-рп/2004 від 02.11.2014 р. визначає, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає втілення в діяльність органів держави ідеї соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо. Усі ці елементи права відповідають ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою відображена в Конституції України [14].

У ст. 129 Конституції України після змін, унесених Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» 2016 р., наголошено, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним і керується верховенством права [15].

У судовій практиці судді повинні керуватися принципом верховенства права як одним із основних напрямів впровадження судової політики, оскільки лише рішення, засноване на законі, може ефективно захищати права та законні інтереси громадян. Реалізація цього принципу в судочинстві можливе лише за умови гарантування права на справедливий суд у відповідний термін незалежним і об'єктивним суддею, а також постійного вдосконалення законодавства та реформування судової системи [16, с. 91–105].

Справедливе правосуддя та рівності доступу до нього як принцип судової політики гарантує, що кожна людина, незалежно від свого соціального становища, фінансового стану чи інших обставин, має право на об'єктивний розгляд своєї справи у суді.

В умовах проведення судової реформи в Україні триває пошук оптимальної моделі судової влади, яка забезпечить справедливість правосуддя, рівність перед законом, об'єктивний, незалежний та неупереджений розгляд судових справ, захист прав і свобод людини та громадянина. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у ст. 6 проголошує, що «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [8]. З цих підстав, у рішенні Конституційного Суду України від 30.01.2003 р. № 3-рп/2003 (справа № 1-12/2003) «правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» [17].

Справедливе правосуддя є оцінною категорія, яка підкреслює авторитет судів та легітимність судових рішень. Оскільки судді призначаються на посаду державою в особі органів державної влади, тоді владні органи формують критерії справедливого судді, справедливого рішення, справедливого правосуддя. Справедливе правосуддя – це неупереджена, чесна діяльність судових органів, ґрунтована на нормах чинного законодавства. При цьому обсяг повноважень судових органів змінюється у міру становлення і розвитку судової політики в державі [18, с. 24].

Правосуддя та доступ до неї є одним із найвизначніших досягнень сучасної цивілізації, і одним із засадничих принципів, які має забезпечувати демократична держава [19, с. 531–550].

Суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Н.Ю. Сакара визначає доступність правосуддя як стандарт, який включає необмежену судову юрисдикцію, належні судові процедури, розумні терміни розгляду справи і можливість будь-якій особі безперешкодно звернутися до суду [20, с. 26]. Професор О. Михайленко зазначає, що доступність правосуддя можна розуміти як можливість всіх бажаючих вільно і безперешкодно використовувати правосуддя для захисту своїх прав і законних інтересів у рівних умовах [21, с. 40].

Конституція України не містить прямого визначення принципу доступності правосуддя, але він впливає з ряду інших положень Основного Закону. Так, ч. 2 ст. 8 Конституції України безпосередньо гарантує можливість звернення особи до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Згідно з ст. 55 Конституції України, судом захищаються права та свободи людини і громадянина; кожен має гарантоване право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; ст. 124 Основного Закону передбачає, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами [1].

Аналогічні положення закріплені в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 р. Відповідно до ст. 2 Закону, суд при здійсненні правосуддя керується засадами верховенства права та повинен забезпечувати кожній особі право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, що гарантуються Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, на які надана згода на обов'язковість Верховною Радою України. Згідно з ст. 7 Закону, кожній особі гарантується захист її прав, свобод і інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім судом, який утворений відповідно до закону [2].

В Указі Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» 2006 р. у п. 2 Розділу II містяться положення про «справедливу судову процедуру»: вимога справедливої судової процедури є визначальним складником верховенства права; така процедура має бути створена на засадах законності, рівності учасників процесу перед законом і судом, змагальності, диспозитивності, гласності, відкритості та обов'язковості виконання судових рішень. Будь-яке відхилення від цих засад можливе лише у передбачених законом випадках [22].

У даному Указі Президента України також згадується про «доступність правосуддя». Так, у п. 1 Розділу II зазначається, що: вільний доступ до правосуддя є конституційним правом особи і основою справедливого судочинства; принцип вільного доступу до правосуддя передбачає обов'язок судів не відмовляти у розгляді справ компетентної юрисдикції з метою захисту порушеного права, свобод та інтересів особи, територіально зручне місцезнаходження судів, наявність

достатньої кількості судів і суддів на території України; судові витрати, які несе особа, не повинні бути перешкодою для судового захисту її прав; вимогу про доступність правосуддя буде додержано лише тоді, коли буде створено ефективну систему надання правової допомоги, особливо малозабезпеченим; однією з важливих умов доступності правосуддя є поінформованість особи про організацію і порядок діяльності судів; правосуддя не стане доступним, якщо система судів лишатиметься для особи складною та незрозумілою щодо визначення компетентного суду для вирішення її справи; доступність до правосуддя не виключає можливості для особи вирішити свій спір у позасудовому порядку [22].

Крім того, право на справедливе правосуддя та рівність доступу до нього деталізується в національних процесуальних кодексах (ст.ст. 3, 4 Цивільного процесуального кодексу України [23], ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України [24] тощо), в міжнародно-правових актах (ст. 8 Загальної декларації прав людини 1948 р. [25], ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. [26], п. 1 ст. 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [8]), ст. 47 Хартії основних прав ЄС 2012, а також у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини [28, с. 23-24].

Захист прав і свобод людини як принцип судової політики є важливою умовою утвердження України як правової держави, що заснована на засадах верховенства права, взаємній відповідальності між людиною та державою, здатної забезпечити ефективний захист прав кожної людини.

Як слушно зазначив професор П.М. Рабінович, юридична захищеність людини та її прав – це одна з фундаментальних ознак правової держави, що покликана закріплювати, забезпечувати й захищати природні та невідчужувані права людини як вищої цінності [29, с. 781-782].

Судова політика у сфері захисту прав і свобод людини є самостійною функцією держави, про що яскраво свідчить аналіз норм Конституції України, зокрема в ч. 2 ст. 3 задекларовано, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження й забезпечення прав і свобод є головним обов'язком держави; звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод людини та громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (ч. 3 ст. 8) [1].

Пріоритетною юридичною гарантією захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина є їх судовий захист, що в Україні закріплений на конституційному рівні – у ч. 1 ст. 55 Основного Закону: «Права та свободи людини і громадянина захищаються судом» [1].

Наведений перелік конституційних норм свідчить про те, що Українська держава не лише декларує й визнає основні права та свободи людини й громадянина, але й визнає захист прав і свобод людини однією з основних державних функцій, яку вона покладає на судову гілку влади і важливим напрямом формування і впровадження судової політики.

Професіоналізм і компетентність як принцип судової політики направлений на забезпечення високого рівня кваліфікації та компетентності суддів.

Судове рішення є результатом діяльності судових органів, і наскільки повно в ньому задоволені інтереси справедливості, законності, верховенства права, настільки судова система може вважатися ефективною. Вносять судові рішення не судові органи чи інші інститути судової влади, а конкретні люди - професійні судді. І саме від їх професіоналізму і компетентності залежить якість судового рішення.

В Указі Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» 2006 р. передбачено, що «подальший розвиток правосуддя в Україні має бути спрямований на утвердження верховенства права через забезпечення професіоналізму суддів; неодмінними умовами справедливого судочинства є незалежність, безсторонність та професіоналізм судді; організація судової системи і судочинства має запобігати будь-яким спробам чинити тиск на суддів та виникненню найменших сумнівів щодо неупередженості та професіоналізму суддів; система добору кандидатів на посаду судді, престижність і авторитет посади судді мають забезпечувати формування висококваліфікованого і високоморального корпусу суддів; спеціалізація судів і суддів повинна стати однією з гарантій якісного, професійного вирішення судових справ (Розділ II) [22].

Отже, однією з ключових принципів ефективною судовою системою є належне кадрове забезпечення цієї системи кваліфікованими фахівцями. Тому одним з основних аспектів судової політики є постійне вдосконалення процесу професійної підготовки суддів, процедур відбору кандидатів

на посади суддів, підвищення їхньої кваліфікації та забезпечення ефективного контролю за професійною компетентністю діючих суддів.

Інтеграційність як принцип судової політики виник в контексті розвитку євроінтеграційних прагнень сучасної України. Реалізація євроінтеграційних прагнень України передбачає обов'язкову адаптацію нашої судової системи до судової системи Європейського Союзу.

Необхідною умовою євроінтеграції України є стабільність установ (органів), які гарантують демократію, верховенство права та права людини, що не може бути досягнуто без проведення належної судової реформи. З огляду на це, до системи суб'єктів забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні повинні входити й судова система, яка представлена Верховним Судом, Конституційним Судом України, вищими спеціалізованими судами України та іншими судами.

Варто відмітити, що європейські стандарти впровадження судової політики закріплені у низці європейських міжнародних документів – міжнародних договорах, які, в залежності від їх юридичної сили, є обов'язковими для України або мають рекомендаційний характер. До таких міжнародно-правових актів, насамперед, відносяться: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [8], Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів 1994 р. [5], Європейська Хартія про статус суддів 1998 р. [30], Висновки Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи [31] тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зазначити, що теоретико-правовий аналіз принципів судової політики є важливим фактором для усвідомлення ролі судової системи в суспільстві. Воно сприяє виявленню ключових елементів, які впливають на ефективність судової політики та вказують на її важливість у розвитку правової держави та забезпечення правопорядку.

У рамках євроінтеграційних процесів Україна впевнено втілює міжнародні стандарти правосуддя у власну судову систему, враховуючи загально визнані принципи судової політики, що закріплені в нормах Конституції України та інших документах.

Кожен із названих принципів судової політики відіграє важливу роль у формуванні судової системи та разом сприяють створенню правового та ефективного фундаменту для функціонування судових органів.

Варто відзначити, що єдиного загально визнаного переліку принципів правової політики в наукових дослідженнях та нормативно-правових актах попросту не існує, однак, вочевидь така потреба в цьому існує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.04.2024).
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 12.04.2024).
3. Основні принципи незалежності судових органів: міжнародний документ ООН від 13.12.1985. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201 (дата звернення: 20.04.2024).
4. Про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів: Висновок Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи від 01.01.2001 № 1 (2001). База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52 (дата звернення: 22.04.2024).
5. Щодо незалежності, ефективності та ролі суддів: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 13.10.1994 № (94) 122. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323 (дата звернення: 22.04.2024).
6. Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 17.11.2010 CM/Rec (2010) 12. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38 (дата звернення: 22.04.2024).

7. Бангалорські принципи поведінки суддів: міжнародний документ ООН від 19.05.2006. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67 (дата звернення: 12.04.2024).
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародна угода від 04.11.1950. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 19.04.2024).
9. Городовенко В. Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 1. С. 81–92.
10. Kaufman R. The Essence of Judicial Independence. *Columbia Law Review*. 1980. Vol. 80, № 4. pp. 671–701. DOI: <https://doi.org/10.2307/1122136>.
11. Gisbert R. Judicial Independence in European Constitutional Law. *European Constitutional Law Review*. 2022. Iss. 4. pp. 591–620. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1574019622000347>.
12. Ніколенко Л.М. Визначення змісту принципу верховенства права в господарському судочинстві. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 1 (78). С. 82–86.
13. Про верховенство права: доповідь Європейської комісії за демократію через право від 25-26.03.2011. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/> [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-rus) (дата звернення : 24.04.2024).
14. Справа за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2014 № 15-рп/2004 / Конституційний Суд України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/504> (дата звернення: 24.04.2024).
15. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення: 19.04.2024).
16. Waldron J. The rule of law and the role of courts. *Global Constitutionalism*. 2021. Vol. 10. Iss. 1. pp. 91–105. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2045381720000283>.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) : Рішенні Конституційного Суду України від 30.01.2003 № 3-рп/2003 (справа № 1-12/2003). База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03> (дата звернення: 23.04.2024).
18. Подорожна Т.С., Білоскурська О.В. Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 23–26.
19. Rhode D. Access to Justice: An Agenda for Legal Education and Research. *Journal of Legal Education*. 2013. Vol. 62. № 4. pp. 531–550. URL: <https://www.jstor.org/stable/42894309>.
20. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків: Право, 2010. С. 256.
21. Михайленко О. Про систему елементів доступності громадян до правосуддя. *Вісник Академії прокуратури України*. 2007. № 3. С. 39–43.
22. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006> (дата звернення : 20.04.2024).
23. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 19.04.2024).
24. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 19.04.2024).
25. Загальна декларація прав людини: міжнародна угода від 10.12.1948. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 19.04.2024).

26. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: міжнародна угода від 16.12.1966. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 19.04.2024).
27. Charter of fundamental rights of the European Union: document adopted by the European Union 26.10.2012 C 326/391 / EUR-Lex. Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 23.04.2024)
28. Владикін О.Н., Царик О.В., Дмитрієнко К.О. Принцип доступності правосуддя у цивільному процесі в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. № 2. Том 34 (73). С. 22–30.
29. Рабінович П.М. Права людини (юридична захищеність). Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.
30. European Charter on the statute for judges: approved by the Council of Europe on 10.07.1998 / Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16807473ef> (дата звернення: 19.04.2024).
31. Висновки Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) / Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/page/vysnovky-kryes> (дата звернення: 19.04.2024).